

LIETUVOS RESPUBLIKOS LYGIŲ GALIMYBIŲ KONTROLIERIUS

SPRENDIMAS

DĖL GALIMOS DISKRIMINACIJOS LYTIES, ĮSITIKINIMŲ AR PAŽIŪRŲ, AMŽIAUS, LYTINĖS ORIENTACIJOS IR RELIGIJOS PAGRINDAIS DARBO SANTYKIŲ SRITYJE TYRIMO

2020 m. vasario 3 d. Nr. (19)SN-213)SP-10

Vilnius

Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyboje (toliau – Tarnyba) 2019 m. gruodžio 9 d. gautas pareiškėjo A. Z. (toliau – Pareiškėjas) skundas dėl galimos diskriminacijos lyties, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, lytinės orientacijos ir religijos pagrindais darbo santykių srityje.

Skunde Pareiškėjas nurodė, jog 2019 m. rugpjūčio 29 d. jis pretendavo į Šalčininkų rajono Dieveniškinių „Ryto“ gimnazijos (toliau – Gimnazija) anglų kalbos mokytojo pareigas. Pasak Pareiškėjo, 2019 m. rugsėjo 4 d. jis dalyvavo darbo pokalbyje su Gimnazijos direktore, po kurio Pareiškėjui buvo pasiūlyta parašyti prašymą dėl priėmimo į darbą Gimnazijoje, parodyta darbo vieta, buvo preliminariai sutarta dėl kai kurių darbo sąlygų.

Skunde taip pat rašoma, jog 2019 m. rugsėjo 6 d. Pareiškėjas gavo Gimnazijos direktorės el. laišką, kuriuo buvo informuotas, kad Gimnazijoje įdarbintas nebus, kadangi į siūlomas pareigas pasirinktas kitas kandidatas. Pareiškėjas mano, kad Gimnazijoje nebuvo įdarbintas dėl to, jog yra 48 metų amžiaus vyras.

Pareiškėjas teigia, jog viešojoje erdvėje yra skelbiama daug informacijos apie jo lytinę orientaciją, įsitikinimus ir pažiūras bei išpažįstamą religiją.

Skunde pabrėžiama, jog apie Pareiškėjo išpažįstamą religiją Gimnazijos direktorei galėjo būti žinoma iš Pareiškėjo el. laiške esančios nuorodos į mantrą Sanskrito kalba. Be to, kaip mano Pareiškėjas, tam tikri Pareiškėjo pasisakymai pokalbio dėl darbo metu atspindėjo jo liberalius, globalistinius įsitikinimus ir pažiūras ir dėl to jis galimai nebuvo įdarbintas Gimnazijoje.

Lietuvos Respublikos lygių galimybių kontrolierė Agneta Skardžiuvienė (toliau – lygių galimybių kontrolierė), vadovaudamasi Lietuvos Respublikos lygių galimybių įstatymo 30 str. 1 ir 2 dalimi, 2019 m. gruodžio 17 d. raštu Nr. (19)SN-213)S-775 kreipėsi į Gimnazijos administraciją,

prašydama pateikti informaciją ir atsakyti į klausimus: dėl kokių priežasčių Pareiškėjas nebuvo priimtas į darbą Gimnazijoje; ar Gimnazijai buvo žinoma Pareiškėjo išpažįstama religija, jo įsitikinimai arba pažiūros bei jo lytinė orientacija; ar minėti Pareiškėjo asmens tapatybės požymiai galėjo lemti sprendimą neįdarbinti jo Gimnazijoje; kiek vyrų dirba Gimnazijoje bei koks jų amžius; koks Gimnazijos mokytojų amžiaus vidurkis; ar į Gimnazijos anglų kalbos mokytojo pareigas darbuotojas yra priimtas, ir jei taip, paprašyta pateikti šio darbuotojo gyvenimo aprašymą, jo prašymą priimti į darbą Gimnazijoje bei informuoti, nuo kada šis asmuo dirba Gimnazijoje.

Taip pat paprašyta pateikti kitą su tyrimo esme susijusią reikšmingą informaciją bei įrodymus.

Lygių galimybių kontrolierė

n u s t a t ė:

2019 m. sausio 17 d. Tarnyboje gautas 2019 m. gruodžio 27 d. Gimnazijos raštas Nr. D2-136 „Dėl informacijos pateikimo“ (toliau – Raštas), kuriuo informuojama, jog Pareiškėjas nebuvo priimtas į anglų kalbos mokytojo pareigas Gimnazijoje, kadangi neturėjo būtino išsilavinimo šioms pareigoms užimti. Gimnazijos direktorė Rašte informavo, jog reikalavimai užsienio kalbų mokytojams, dirbantiems pagal pagrindinio ir vidurinio ugdymo programas, numatyti Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2014 m. rugpjūčio 29 d. įsakymu Nr. V-774 patvirtintame Reikalavimų mokytojų kvalifikacijai apraše (toliau – Aprašas). Pagal Aprašo 1 priedo „Reikalavimai mokytojų, nurodytų reikalavimų mokytojų kvalifikacijai aprašo 11.1 punkte, dalykiniam pasirengimui“ 2 punkto nuostatas, užsienio kalbos mokytojais siekiantiems dirbti asmenims privalu būti baigus atitinkamos kalbos ir (ar) literatūros mokytojų rengimo programą arba atitinkamos kalbos ir (ar) literatūros arba filologijos programą. Kadangi Pareiškėjas neatitiko minėtų Aprašo reikalavimų, jis Gimnazijoje nebuvo įdarbintas.

Rašte pažymima, jog nuo 2019 m. rugsėjo 17 d. į Gimnazijos anglų kalbos mokytojo pareigas yra priimtas 64 metų amžiaus vyras¹, kuris yra įgijęs aukštąjį anglų kalbos mokytojo išsilavinimą.

Rašte nurodoma, kad Gimnazijoje dirba 36 darbuotojai; iš jų 9 yra vyrai; mokytojų – 23, iš jų 3 vyrai. Bendras Gimnazijos darbuotojų amžiaus vidurkis – 48 metai. Bendras vyrų amžiaus vidurkis – 50 metų. Bendras mokytojų vyrų amžiaus vidurkis – 37 metai.

Gimnazijos direktorė pabrėžia, jog Pareiškėjo neprašė pateikti informacijos, nesusijusios su jo dalykinėmis savybėmis, t. y. informacijos apie Pareiškėjo asmens tapatybės požymius.

¹ Asmens vardas ir pavardė Tarnybai žinomi.

Lygių galimybių kontrolierė

k o n s t a t u o j a:

Skundo tyrimo metu buvo vertinama, ar priimant į Gimnazijos anglų kalbos mokytojo pareigas Pareiškėjas nebuvo diskriminuojamas lyties, įsitikinimų arba pažiūrų, amžiaus, lytinės orientacijos ir religijos pagrindais, t. y., ar nebuvo pažeistos Lygių galimybių įstatymo 7 straipsnio 1 punkto nuostatos, pagal kurias darbdavys, įgyvendindamas lygias galimybes, neatsižvelgdamas į lytį, rasę, tautybę, pilietybę, kalbą, kilmę, socialinę padėtį, tikėjimą, įsitikinimus ar pažiūras, amžių, lytinę orientaciją, negalią, etninę priklausomybę, religiją, priimdamas į darbą, į valstybės tarnybą, privalo taikyti vienodus atrankos kriterijus ir sąlygas, išskyrus šio įstatymo 2 straipsnio 9 dalies 4 ir 7 punktuose nustatytus atvejus.

Jungtinių Tautų bei Europos Sąjungos, taip pat nacionaliniuose teisės aktuose diskriminacija reiškia teisių sumažinimą, suvaržymą ar atėmimą tam tikrai kategorijai žmonių dėl kokių nors asmens požymių. Diskriminacija suvokiama kaip asmenų lygybės principo pažeidimas, kai asmeniui ar asmenų grupei yra sukuriama mažiau palankios sąlygos, taikomi skirtumai, išimtys, apribojimai ar teikiamas pranašumas, lyginant su kitais asmenimis, esančiais toje pačioje ar tokioje pačioje situacijoje.

Remiantis Lygių galimybių įstatymo 2 straipsnio 9 dalimi, tiesioginė diskriminacija – tai elgesys su asmeniu, kai lyties, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, etninės priklausomybės, religijos pagrindu jam taikomos mažiau palankios sąlygos, negu panašiomis aplinkybėmis yra, buvo ar būtų taikomos kitam asmeniui. Pagal Lygių galimybių įstatymo 2 straipsnio 5 dalies nuostatas, netiesioginė diskriminacija apibūdinama kaip veikimas ar neveikimas, teisės norma ar vertinimo kriterijus, akivaizdžiai neutrali sąlyga ar praktika, kurie formaliai yra vienodi, bet juos įgyvendinant ar pritaikant atsiranda ar gali atsirasti faktinis naudojimosi teisėmis apribojimas arba privilegijų, pirmenybės ar pranašumo teikimas lyties, rasės, tautybės, pilietybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, etninės priklausomybės, religijos pagrindu, nebent ši veikimą ar neveikimą, teisės normą ar vertinimo kriterijų, sąlygą ar praktiką pateisina teisėtas tikslas, o šio tikslo siekiama tinkamomis ir būtinomis priemonėmis.

Pagal Lygių galimybių įstatyme įtvirtintą diskriminacijos sąvoką, tiriant diskriminacijos fakto buvimą ar nebuvimą siekiama nustatyti, ar tam tikras elgesys, teisės norma, praktika galėtų tam tikrą asmenį dėl tam tikro asmens tapatybės požymio.

Lygių galimybių įstatymo 4 straipsnyje įtvirtinta įrodinėjimo pareigos paskirstymo tvarka nagrinėjant lygių galimybių principo pažeidimo atvejus, t. y., teismuose ar kitose kompetentingose institucijose nagrinėjant fizinių, juridinių asmenų, kitų organizacijų ir jų padalinių skundus, pareiškimus, prašymus, pranešimus ar ieškinius dėl diskriminacijos lyties, rasės, tautybės, pilietybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, etninės priklausomybės, religijos pagrindu, pareiškėjui nurodžius aplinkybes, leidžiančias daryti prielaidą dėl tiesioginės ar netiesioginės diskriminacijos buvimo, preziumuojama, kad tiesioginės ar netiesioginės diskriminacijos, priekabiavimo ar nurodymo diskriminuoti faktas buvo. Skundžiamas asmuo turi įrodyti, kad lygių galimybių principas nebuvo pažeistas.

Atkreiptinas dėmesys, kad įsitikinimų ir pažiūrų sąvoka nėra įtvirtinta Lygių galimybių įstatyme, todėl, aiškinantis įsitikinimų ir pažiūrų sąvoką, vadovaujamosi teismų praktika. Pažymėtina, jog teismų praktikoje² pabrėžiama, kad „visuomenine, kasdiene prasme „pažiūros ir įsitikinimai“ gali būti suprantami kaip bet kokia nuomonė apie bet kokią gyvenimo reiškinį, tačiau teisine prasme požymis „pažiūros ir įsitikinimai“, aprašyti Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 169 straipsnio dispozicijoje, turi gerokai siauresnę prasmę ir yra skirti bei leidžia priskirti konkretų asmenį tam tikrai grupei, kuriuos vienija ir iš kitų grupių išskiria tokių pat pažiūrų ir įsitikinimų turėjimas. Individo pažiūros ir įsitikinimai yra privataus žmogaus gyvenimo dalis, tokia pat kaip ir individo gyvenimo būdas, šeimyninė padėtis, gyvenamoji aplinka, santykiai su kitais žmonėmis, įpročiai ir kt. (Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 29 d. nutarimas). Vadinas, asmens įsitikinimai, kaip ir pažiūros, gali būti politiniai, religiniai, ekonominiai, estetiniai, kultūriniai, tačiau jie visada yra asmens privatus reikalas, kurio turinio valstybė nereguliuoja ir nekontroliuoja. Įsitikinimai ir pažiūros apibūdina asmenį kaip individą, yra jo asmenybės dalis“.

Teismams nagrinėjant galimo diskriminavimo atvejus darbo teisinių santykių srityje, įsitikinimai ar pažiūros yra apibūdinami kaip politiniai-ekonominiai, kurių neatskleidus teismas neturi teisinio pagrindo spręsti apie diskriminavimą šiuo aspektu³.

Remiantis lingvistiniu aiškinimu, įsitikinimai yra „sąmonės būseną, apibūdinanti kokios nors žmogaus pažiūros emocijų gilumą bei tvirtumą. Skirtingos pažiūros susiduria su tvirtus įsitikinimus turinčio žmogaus emocinėmis reakcijomis, kurios skatina ginti savas pažiūras ir atmesti joms prieštaraujančias, nors pirmosios gali ir neturėti realaus pagrindo. Būdingas nerealių įsitikinimų pavyzdys – prietarai, kurie remiasi emocijomis, skatinančiomis įvairiais būdais juos ginti. Realūs įsitikinimai grindžiami tiesa apie gamtos, žmogaus ir visuomenės vystymąsi. Be buitinių, yra pasaulėžiūros įsitikinimų, kurių pagrindas – požiūris į esminius gamtos, visuomenės, žmogaus

² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. sausio 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-58-942/2016.

³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. vasario 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-48-969/2015.

vystymosi ir gyvenimo, būties dalykus“⁴. Pažiūros dažnai siejamos su įsitikinimais, nes iš esmės šios sąvokos yra beveik tapačios: pažiūros – įsitikinimai, pasaulėžiūra⁵.

Konstatuotina, kad įsitikinimai ir pažiūros negali būti numanomi bei privalo būti tiksliai įvardinti. Taip pat pažymėtina, kad įsitikinimai ir pažiūros leidžia priskirti konkretų asmenį tam tikrai grupei, kurią iš kitų grupių išskiria tokių pat pažiūrų ir įsitikinimų turėjimas. Įsitikinimai ir pažiūros negali būti prilyginami nuomonei vienu arba kitu klausimu.

Lietuvos Respublikos Konstitucijoje įtvirtintas pamatinis asmenų lygybės principas. Konstitucijos 29 straipsnyje skelbiama, jog įstatymui, teismui ir kitoms valstybės institucijoms ar pareigūnams visi asmenys lygūs; žmogaus teisių negalima varžyti ir teikti jam privilegijų dėl lyties, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų. Aiškindamas Konstitucijos 29 straipsnio nuostatas, Konstitucinis Teismas ne kartą yra konstatavęs, kad konstitucinis visų asmenų lygybės principas, kurio turi būti laikomasi ir leidžiant įstatymus, ir juos taikant, ir vykdant teisingumą, įpareigoja vienodus faktus teisiškai vertinti vienodai ir draudžia iš esmės tokius pat faktus savavališkai vertinti skirtingai, kad konstitucinis visų asmenų lygybės principas reiškia žmogaus prigimtinę teisę būti traktuojamam vienodai su kitais, įtvirtina formalią visų asmenų lygybę, taip pat kad asmenys negali būti diskriminuojami arba kad jiems negali būti teikiama privilegijų (Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 13 d. nutarimas).

Konstitucinis Teismas 2004 m. gruodžio 13 d. nutarime taip pat konstatavo, kad konstitucinis asmenų lygybės principas nepaneigia pačios galimybės skirtingai traktuoti žmones atsižvelgiant į jų statusą ar padėtį (Konstitucinio Teismo 2003 m. gruodžio 30 d. nutarimas).

Tyrimo metu nustatyta, jog 2019 m. liepos 12 d. Šalčininkų rajono savivaldybės tinklalapyje Gimnazija paskelbė darbo skelbimą (toliau – Skelbimas) dėl siūlomų anglų kalbos mokytojo pareigų Gimnazijoje, kurias ir siekė užimti Pareiškėjas.

Pabrėžtina, jog Skelbime nebuvo detalios aprašyti kvalifikaciniai reikalavimai kandidatams. Reikalavimai užsienio kalbų mokytojams, dirbantiems pagal pagrindinio ir vidurinio ugdymo programas, numatyti Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2014 m. rugpjūčio 29 d. įsakymu Nr. V-774 patvirtintame Apraše.

Tyrimo metu nustatyta, jog, siekdamas įsidarbinti Gimnazijoje, Pareiškėjas neatitiko kvalifikacinių reikalavimų anglų kalbos mokytojo pareigoms užimti. Pagal Aprašo 1 priedo „Reikalavimai mokytojui, nurodytų reikalavimų mokytojų kvalifikacijai aprašo 11.1 punkte, dalykiniam pasirengimui“ 2 punkto nuostatas, užsienio kalbos mokytojais siekiantiems dirbti asmenims privalu būti baigus atitinkamos kalbos ir (ar) literatūros mokytojų rengimo programą arba

⁴ Lietuvos Respublikos terminų bankas, prieiga internete: <http://terminai.vlkk.lt/pls/tb/tb.result>.

⁵ Dabartinės lietuvių kalbos žodynas, Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas. Vilnius, 2000, 534 psl.

atitinkamos kalbos ir (ar) literatūros arba filologijos programą. Pareiškėjas minėtų programų nebuvo baigęs.

Į Skelbimu siūlomas pareigas nuo 2019 m. rugsėjo 17 d. yra priimtas 64 metų amžiaus vyras, kuris yra įgijęs aukštąjį anglų kalbos mokytojo išsilavinimą, t. y. asmuo, atitikęs šiai pareigybei Apraše nustatytus kvalifikacinius reikalavimus.

Tyrimo metu nustatyta, jog nagrinėjamu atveju Gimnazijos direktorės sprendimą atsisakyti priimti Pareiškėją į Skelbimu siūlytas Gimnazijos anglų kalbos mokytojo pareigas lėmė jo nepakankama kvalifikacija, o ne Pareiškėjo lytis, įsitikinimai arba pažiūros, amžius, lytinė orientacija, išpažįstama religija ir (arba) kiti jo asmens tapatybės požymiai.

Konstatuotina, jog tyrimo metu informacija dėl galimo Lygių galimybių įstatymo 7 straipsnio 1 punkto pažeidimo nepasitvirtino.

Atsižvelgdama į tai, kas išdėstyta, bei vadovaudamasi Lygių galimybių įstatymo 16 straipsniu, 29 straipsnio 2 dalies 5 punktu,

Lygių galimybių kontrolierė

n u s p r e n d ž i a:

1. Pripažinti skundą nepagrįstu, nepasitvirtinus jame nurodytam pažeidimui.
2. Su sprendimu supažindinti Pareiškėją, Gimnazijos administraciją.

Sprendimas gali būti skundžiamas Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo nustatyta tvarka Vyriausiajai administracinių ginčų komisijai (Vilniaus g. 27, 01119 Vilnius) arba apygardos administraciniam teismui.

Lygių galimybių kontrolierė

Agneta Skardžiuvienė